

Til
Udvalg for Landdistrikter og Øer
Udvalg for Småøer
Erhvervsudvalget
Klima- energi- og forsyningsudvalget
Europaudvalget

Brevet er også sendt til:
Erhvervsminister Simon Kollerup
Finansminister Nicolai Wammen
Indenrigs- og boligminister Kaare Dybvad Bek
Klima-, energi og forsyningsminister Dan Jørgensen

Den 23. april 2021

Fonden for Retfærdig Omstilling – afsæt en særlig ø-pulje!

Kære udvalgsmedlemmer

Sammenslutningen af Danske Småøer, kommunerne på Fanø, Læsø, Ærø og Samsø, Bornholms Regionskommune samt Landdistrikternes Fællesråd foreslår, at der

**allokeres 10 % af midlerne i Fonden for Retfærdig Omstilling
til projekter på ikke-brofaste, helårsbeboede øer i Danmark.**

Behovet for støtte til grøn omstilling på øerne er langt større, end de 10% af midlerne i Fonden for Retfærdig Omstilling kan dække. Men det er en vigtig start og vil sætte gang i den påkrævede omstilling på øerne.

Vi peger særligt på at midlerne skal gå til

- Omstilling til grøn transport – færgedrift såvel som bus, delebiler mv. i hensyntagen til øernes forskellighed
- Grøn energiproduktion på øerne
- Energoptimering – fx med fokus på opvarmning

For at der kan tildeles midler til øer, er det nødvendigt, at dette indskrives allerede i den territoriale plan for Danmark.

Introduktion til Fonden for Retfærdig Omstilling

I december 2020 nåede Europa-Parlamentet og Det Europæiske Råd til politisk enighed om Kommissionens forslag om Fonden for Retfærdig Omstilling¹. Der er i perioden 2021-2027 afsat 17,5 mia. € i FRO. Midlerne er udmøntet til de enkelte lande, og Danmark tildeles 81 mio. € (ca. 605 mio. kr.)².

¹ <https://www.consilium.europa.eu/da/press/press-releases/2020/12/16/just-transition-fund-council-endorses-the-political-deal-with-the-parliament/>

² <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6183-2021-INIT/en/pdf>

Fonden for Retfærdig Omstilling retter sig som udgangspunkt særligt mod regioner, der skal udfase produktionen og brugen af kul, brunkul, tørv og olieskifer eller skal omdanne deres kulstofintensive industrier. I Danmark peges der på Region Nord (begrundet i at Aalborg Portland ligger her).

Men parallelt med dette, er der med aftalen i december 2020 indskrevet mulighed for at tildele midler til øer:

EU-rådet vedtog den 11. december 2020, at hvert medlemsland i deres planer for fonden særligt skal tage øers vilkår i betragtning under hensyntagen til områdernes specifikke behov, hvor de geografiske og socioøkonomiske egenskaber kan kræve en særlig tilgang for at understøtte overgangsprocessen mod klimaneutralitet.

Hvorfor en særlig ø-pulje under Fonden for Retfærdig Omstilling?

Det er forholdsvis dyrere at gennemføre den grønne omstilling på øerne end på fastlandet, og der er færre til at betale. De helt små øer såvel som ø-kommunerne har i kraft af deres geografiske beliggenhed og som ikke-brofaste øer med færgeforbindelse en økonomisk udfordring, når det kommer til opførelse af infrastruktur, rådgivning osv.

I forhold til den grønne omstilling er øernes muligheder - i modsætning til fastlandets - langt mere begrænsede, bl.a. pga. deres begrænsede areal, få indbyggere, og gældende (planlovs-)restriktioner, ligesom en færgeoverfart fordyrer løsningerne i et urimeligt omfang. I Fonden for Retfærdig Omstilling er det et tildelingskriterie hvis et område generelt befinder sig på 'et svagt økonomisk udviklingsniveau'. Øerne falder inden for dette kriterie, netop i kraft af deres geografiske beliggenhed, sparsomme befolkning og demografi.

Øernes afgrænsede geografi betyder også, at bæredygtige løsninger ikke altid kan konkurrere, bl.a. fordi stordriftsfordelene udebliver, og etableringen af grønne løsninger kan derfor ikke gennemføres på kommercielle markedsvilkår.

Vores øer har vidt forskellige vilkår, men fælles er, at vi ofte er nødt til at tænke i andre typer af løsninger end på fastlandet. Dette kræver mere tid, kreativitet, rådgivning og ekstra planlægning, og er derfor også dyrere.

Temaer

Sammenslutningen af Danske Småøer, kommunerne Fanø, Læsø, Ærø og Samsø, Bornholm Regionskommune samt Landdistrikternes Fællesråd peger på, at det særligt er inden for nedenstående temaer, at midlerne fra Fonden for Retfærdig Omstilling kan hjælpe øernes grønne udvikling. For alle temaerne er det relevant at afsøge mulighederne for at tilknytte forskningsmiljøer, der kan følge, dokumentere og formidle proces og resultater.

1. Omstilling til grøn transport

Vi mener, at der bør sættes midler af til udvikling af grøn færgedrift såvel som grøn drift af busser, delebiler og andre transportformer i hensyntagen til øernes forskellighed.

Grøn omstilling af færger

For de ikke-brofaste øer er færgerne livsnerven til fastlandet, og øerne er afhængige af en driftssikker færgeforbindelse. Samtidig er færgerne uden sammenligning den største kilde til forurening og drivhusgasudledning på øerne, og det haster derfor med at udskifte de mange dieseldrevne færger med grønne alternativer, for at nå de nationale og lokale klimamål.

Vi peger derfor på, at der etableres en pulje til grøn omstilling af færger, til etablering af den tilhørende landbaserede infrastruktur³ samt ikke mindst til forskning på området.

Særlig i starten af denne grønne omstilling og for den første håndfuld prototyper/pioner-færger vil der blive tale om en række udviklingsudfordringer og ekstraomkostninger. For at sikre at processen kommer rigtigt i gang kræver det støttemidler.

Anden offentlig transport på øerne

Trængselsudfordringer ikke mindst i forhold til biler på øerne er kun voksende; mange gæster i sommerperioden skaber et særligt behov for at tænke i andre løsninger end biler, mens et lille befolkningstal ikke skaber det nødvendige økonomiske grundlag for at etablere grønne busruter på normal vis.

Offentlig transport for beboere og besøgende er afgørende for den lokale trivsel og lige vilkår for alle. Kørselsforholdene på øernes smalle veje er dog oftest mere krævende end på fastlandet, og langt fra alle øer har offentlig transport. Øerne har mange ældre borgere, som ikke selv kan befordre sig til stoppesteder og lignende, og taxa-driften er sjældent rentabel på øerne.

Som naturligt led i den grønne omstilling skal eksisterende rutebusser naturligvis udskiftes med emissionsfri alternativer, men de særlige forhold og dertilhørende særlige løsninger, der er nødvendige på øer for at omstille den offentlige bustransport, kan forventes at være mere omkostningstung end en tilsvarende omstilling i de fleste fastlandskommuner.

Den grønne omstilling åbner for at tænke nyt – og kan måske byde på nye løsninger også for de øer, der i dag ikke har offentlig transport på øen. Eksempelvis kunne delebiler være en fremragende idé, som vil kunne skabe en løsning, som almindelig offentlig trafik oftest ikke kan løse på øerne. El-køretøjer er meget velegnede til øer – grundet øernes relativt begrænsede geografi, og øerne kan bidrage med at demonstrere delebilskoncepter. En pulje under Fonden for Retfærdig Omstilling kunne eksempelvis hjælpe til udvikling og etablering af de fysiske såvel som de digitale installationer til brug for eldrevne delebiler på en ø. Herunder er etablering af ladestander en særlig udfordring for ikke-brofaste øer, hvor det ikke er muligt blot at køre lidt længere til en ladestation, og hvor antallet af beboere ikke gør det attraktivt for markedskræfterne at etablere ladestander.

2. Grøn energiproduktion på øerne

Efterhånden som flere aktiviteter elektrificeres i samfundet, vil behovet for adgang til vedvarende energi vokse. På øerne betyder det, at behovet for at udvide elnettet og forbindelsen til fastlandet vil stige. Den øvelse er dyr samfundsøkonomisk og bør holdes til et minimum.

³ Fx el-færgers ladeanlæg, landbatterier til hurtigere opladning ved havneophold, biogasanlæg - eller andre landanlæg ifm. grønne transportløsninger

Nogle af de danske øer producerer selv vedvarende energi og har en relativt høj selvforsyningsgrad, mens andre forsynes næsten 100% fra fastlandet med energi.

For nogle øer gælder det, at stort set hele øen er beskyttet natur, hvorfor der ikke kan opstilles fx landmøller, solceller etc. Solceller i ø-landsbyerne er lige så ofte en udfordring, fordi de gamle kulturmiljøer, bevarende lokalplaner mm. gør sig gældende. Af de resterende arealer skal de begrænsede landbrugsarealer tilgodese de få landmænd, der er tilbage på øerne – og ikke mindst lever øerne af turister, og må tage hensyn til det æstetiske udtryk, da en større solcellepark fx vil ændre landskabet betydeligt. Øernes naturlige arealbegrænsning peger derfor også på udvikling, undersøgelse og projektering af nye og kreative løsninger i de kystnære havområder omkring øerne.

De mange barrierer for etablering af grøn energiproduktion gør det nødvendigt at tænke i kreative løsninger, der tilmed stiller større krav til planlægning, rådgivning og tekniske løsninger. Dette fordyrer projekterne på øerne.

For at løse udfordringerne med lokal energibalance på øerne, vil det kræve rådgivning, investeringer og villighed til at afprøve nye løsninger, som på sigt kan komme resten af landet og EU til gode. Øerne er også oplagte til at demonstrere fælleskabsprojekter, hvor overskuddet går til øernes almene fællesskab.

Følgende områder inden for energiproduktion er omkostningstunge, og her vil midler fra Fonden for Retfærdig Omstilling have betydning for omstillingens hastighed og gennemførelse:

- Projektering af løsninger til energiproduktion, herunder teknisk bistand og generel rådgivning.
- Opgradering af det eksisterende elektricitetsnet (infrastruktur) på øen – det vil ofte være nødvendigt ifm. etablering af energiproduktion på øerne eller ved etablering af el-færger.

3. Energoptimering (fx grøn omstilling af opvarmningskilder)

En af de oplagte måder at reducere CO₂-udledningen på er at gøre forbruget energieffektivt. Det skal blandt andet gøres gennem en intensiveret indsats for energirenovering af bygninger. Denne indsats skal ske i dialog med borgere og virksomheder.

På øerne er mange sommerhuse såvel som helårshuse ofte dårligt energimærket⁴. Det betyder at der for store dele af husstandene er behov for individuelle løsninger, hvilket stiller krav til mobilisering af bl.a. private husejere. Derfor er der brug for en særlig indsats for at understøtte energioptimeringen i disse huse, hvor der fortsat er et stort potentiale for energibesparelse.

Indsatsen for energioptimering kan endvidere ske sammen med udfasning af oliefyr og i forhold til en grøn omstilling i virksomhedernes procesenergi.

Fonden for Retfærdig Omstilling vil kunne støtte tiltag, der kan forbedre energibalancen lokalt. Det kunne eksempelvis være:

⁴ På enkelte større øer er der lokalt etableret fjernvarme (som på sigt kan forventes at blive grøn), men for hovedparten af øerne gælder det, at man ikke kan tilsluttes fjernvarme. En opkobling til fastlandets fjernvarmesystem er urealistisk, da det både er meget omkostningstungt og ikke er hverken energimæssigt eller økonomisk bæredygtigt (der er et betydeligt varmetab i ledningerne under vandet).

- Omstilling til grønne løsninger i private hjem og sommerhuse
- Omstilling til grønne produktionsmønstre i virksomheder
- Optimering af energiforbrug i bygningsmassen. Fx også til rådgivning og til efteruddannelse af lokale håndværkere.
- Etablering af smartgrid-løsninger og intelligent energistyring i bygningsmassen, der hjælper forbrugere til nemt at omlægge forbrugsmønstre.
- Implementering af lagringsenheder til den fluktuerende energiproduktion, så det kan tilpasses forbrugsmønstre.

Med baggrund i ovenstående opfordrer vi jer derfor til **at arbejde for, at der i den danske territoriale plan for Fonden for Retfærdig Omstilling allokeres 10 % af midlerne til projekter på ikke-brofaste, helårsbeboede øer i Danmark med ovenstående argumentation.**

Med venlig hilsen

Sofie Valbjørn, borgmester
Fanø Kommune

Fanø
Kommune

Ole Wej Petersen, borgmester
Ærø Kommune

ÆRØ KOMMUNE

Karsten Nielsen, borgmester,
Læsø Kommune

Marcel Meier, borgmester
Samsø Kommune

SAMSØ KOMMUNE
- vi gør det sammen

Thomas Thors, borgmester,
Bornholms Regionskommune

Dorthe Winther, formand
Sammenslutningen af Danske Småøer

Steffen Husted Damsgård, formand
Landdistrikternes Fællesråd

Spørgsmål er meget velkomne og bedes rettet til en af følgende personer:

Dorthe Winther, formand, Sammenslutningen af Danske Småøer
Tlf. 61 70 52 49 email: dw@danske-smaaer.dk

Marcel Meier, Borgmester i Samsø kommune
Tlf. 45 60 15 27 72 email: aumme@samsoe.dk

Steffen Husted Damsgård, formand, Landdistrikternes Fællesråd
Tlf. 51 74 00 62 email: formand@landdistrikterne.dk